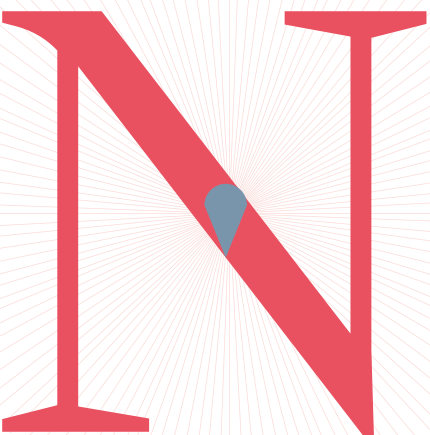

Närvaro- kämpen

Av Staffan Eng
Foto John Sandlund

På regeringens uppdrag utredde hon frågan om problematisk skolfrånvaro. Men ungas skoltrivsel är ett ämne som psykologen **MALIN GREN LANDELL** brunnit för längre än så.

ÄR PSYKOLOGEN Malin Gren Landell doktorerade om barn och ungdomar med social rädsla slogs hon av hur ofta de var borta från skolan. Det kunde räcka med att de måste presentera något eller simma inför klassen.

– Få lärare känner till deras rädsla eller vet hur de ska möta den. Då kan det bli så jobbigt för dem att de hellre stannar hemma – ofta hela dagen eller i flera dagar, för att det inte ska verka som att de skolkar, säger Malin Gren Landell.

Efter sin disputation år 2010 började hon därför undersöka hur lärarna såg på frånvaron. Det visade sig att de ofta la ansvaret på eleven och familjen – medan familjerna ofta la ansvaret på skolan.

– Det vanliga är att skolfrånvaro beror på flera olika faktorer: skolan, familjen och eleven själv. Vi borde sluta med att söka efter förklaringen på ett enda område.

Mer forskat än så blev det inte för Malin Gren Landell, som hade fullt upp med sitt vanliga jobb i barn- och ungdomspsykiatri. Men eftersom få andra svenska forskare hade intresserat sig för frånvaro blev hon ändå anlitad som expert för att skriva vårdprogram och bokkapitel i ämnet.

Det gjorde att hon blev ordentligt inläst. Så när regeringen år 2015 tillsatte en utredning om skolfrånvaro var det hon som fick skriva den. Då insåg hon att frånvaron hade blivit ett stort samhällsproblem.

– Kommuner, skolor och andra verksamheter som hade försökt lyfta frågan ställde ett stort hopp till utredningen: Äntligen någon som tar ett krafttag! Det var roligt att den var så efterfrågad av så många aktörer.

Krafttag var just vad som behövdes. Under arbetet med utredningen såg Malin Gren Landell att lagar och rutiner inte efterlevdes på skolorna, att frånvaron uppmärksammades för sent och att det förebyggande arbetet brast. Dessutom saknades det nationell statistik på området.

Det verkade som att de mellan 50 000 och 70 000 barn i Sverige som har en problematisk frånvaro hade glömts bort.

– Varken forskare, skolmyndigheter eller skolledare har tagit tag i problemet. Kanske har man bara tagit för givet att barnen är i skolan, eftersom vi har skolplikt.

Tystnaden framstår som ännu märkligare med tanke på

5x Gren Landell

- ✦ **Född: 1968 i Uppsala, uppvuxen i Laxå i Närke.**
- ✦ **Bor: Hyresrätt med blomsterbalkong i Linköping. Helgbor på landet.**
- ✦ **Familj: Sambo, två utflugna barn och tre systerfamiljer.**
- ✦ **Gör: Sakkunnig på utbildningskontoret i Norrköping. Har skrivit regeringens utredning *Saknad! – Uppmärksamma elevernas frånvaro och agera* (2016) och boken *Främja närvaro – att förebygga frånvaro i skolan* (2018). Ledamot av bildningsnämnden i Linköping för Miljöpartiet.**
- ✦ **Intressen: Just nu är det att plocka tonvis med oönskade ekollon från gräsmattan. Annars blommor, rättvisefrågor och Jonas Karlsson – både som författare, dramatiker och skådespelare.**

det stora fokus som har varit på elevernas resultat i de internationella kunskapsmätningarna, menar hon.

– Det är verkligen synd att vi inte har följt den internationella forskningen, där man har sett ett samband mellan elevresultat och skolfrånvaro. Vi behöver plocka in frågorna om närvaro när vi tittar på resultaten.

I dag gläds hon åt att flera av de viktigaste förslagen i utredningen har förts in i skollagen. Från och med den första juli är rektorerna skyldiga att snarast utreda en längre eller upprepad frånvaro, vare sig den är giltig eller ogiltig. Hålltimmar ska också i möjligaste mån undvikas, och det ska ske en systematisk överlämning av information om elever vid övergångar – frånvaroproblem kan nämligen blomma upp igen när barnen byter skola.

DET SOM BEHÖVS nu är inte fler lagändringar, menar Malin Gren Landell, utan en större medvetenhet i skolorna. Hon tycker att ett av de största problemen är att skolor gör insatser utan att först ta reda på vad elevens frånvaro beror på.

– Det gör att man lätt sätter in fel insatser eller insatser som är mycket mer resurskrävande än vad som faktiskt behövs. Om man sätter in fel insatser riskerar man också att cementera problemet, eftersom varken skolan, föräldrarna eller eleven själv tror att det går att lösa det.

För att ge rektorer och elevhälsa ett stöd i närvaroarbetet så har hon nyligen gett ut boken *Främja närvaro – att förebygga frånvaro i skolan* (Natur & Kultur 2018). Tanken är att på ett lättillgängligt sätt ”översätta” innehållet i utredningen till handfasta tips och råd.

Ett av de viktigaste budskapen är att skolor och kommuner

När skolorna nu är med på tåget, tycker psykologen Malin Gren Landell att det är dags att involvera föräldrarna i kampen för ungas skolnärvaro.

behöver lära sig att främja närvaro på systemnivå. För att klara det måste de först ta reda på hur frånvaron ser ut. Är den högre i vissa ämnen? Under vissa dagar? När eleverna måste förflytta sig mellan olika platser?

NÄSTA STEG ÄR att ta hjälp av den internationella forskning som faktiskt finns för att lösa problemen, menar Malin Gren Landell. Vi vet till exempel att trygghet, studiero, goda relationer till lärarna och elevens delaktighet leder till en större närvaro.

– Det handlar om något som många skolor redan gör: att förebygga kränkningar, skapa

”Ofta krävs det väldigt lite för att hjälpa de här eleverna”

en tillgänglig miljö och jobba med undervisningen så att den blir mer motiverande. Men man behöver definiera att man jobbar med de här sakerna för att främja närvaron.

Hon framhåller också att elevhälsan behöver organiseras om, så att den kommer närmare lärarna och eleverna. I boken ser hon det som en av närvaro-

arbetets tre största utmaningar – de andra två är att skapa en bättre samverkan och att stärka skolans självkänsla i en tid när somliga hävdar att eleverna lär sig mer hemma vid datorn än i skolbanken.

– I framtiden kanske man kan lära sig hemifrån, men om skolan ska klara sitt kompensatoriska uppdrag så måste det i så fall gälla för alla elever. Man måste också veta att det inte har några negativa effekter på hälsan att lära sig utanför skolan. I dag vet vi att det har det.

I grunden ser Malin Gren Landell närvaroarbetet som en fråga om rättvisa: att alla barn ska bli sedda och kunna nå sin fulla potential. Det är samma drivkraft som tidigare fick henne att tidigare skriva boken *Orolig och blyg i skolan* (Natur & Kultur 2014), som bygger på hennes egen forskning och erfarenheter från barn- och ungdomspsykiatri.

DÅ VAR SYFTET att göra lärarna medvetna om att vissa problematiska beteenden hos eleverna faktiskt kan bero på social rädsla. Hon ville också visa lärarna hur de kan lotsa barnen förbi deras svårigheter.

– Ofta krävs det väldigt lite för att hjälpa de här eleverna, så det är väl investerad kunskap. Det kan räcka med att de förstår att de inte är knäppa bara för att de har orostankar eller att de får gå några minuter tidigare för att byta om till gymnastiken.

I dag arbetar Malin Gren Landell med elevhälsa och som sakkunnig på utbildningskontoret i Norrköping. Men i framtiden skulle hon också vilja få föräldrarna att bli mer engagerade i barnens närvaro.

– Det känns som min nästa uppgift. När skolorna är med på tåget, då kommer jag att jobba med samhället runt omkring. ●